

Prijedlog

STRATEGIJA RAZVOJA EDUKACIJE U UMJETNOSTI, UMJETNIČKOG STVARALAŠTVA I ISTRAŽIVANJA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU 2014.-2020., S PROJEKCIJOM NA 2025.

Članovi radne skupine:

red. prof. Mladen Janjanin, Muzička akademija, koordinator
prof. dr. sc. Bojan Baletić, prorektor za prostorno planiranje i međuinstitucijsku suradnju SuZ, zamjenik koordinatora
dr. sc. Feđa Vukić, izv. prof., Arhitektonski fakultet - Studij dizajna
prof. dr. sc. Karin Šerman, Arhitektonski fakultet
prof. dr. sc. Branka Aničić, Agronomski fakultet – Studij Krajobrazne arhitekture
red. prof. Peruško Bogdanić, Akademija likovnih umjetnosti
izv. prof. Robert Šimrak, Akademija likovnih umjetnosti
red. prof. Borna Baletić, Akademija dramske umjetnosti
red. prof. Dalibor Cikojević, Muzička akademija
dr. sc. Marin Blažević, izv. prof., Akademija dramske umjetnosti
doc. Andreja Jeličić, Akademija dramske umjetnosti

Iz stručne službe Rektorata:
Sandra Kramar, prof., administrator

MISIJA

Umjetničko područje na Sveučilištu u Zagrebu posvećeno je razvoju obrazovnog, istraživačkog i **stvaralačkog** rada studenata, nastavnika i istraživača koji djeluju u skladu s akademskim vrijednostima i teže izvrsnosti i kreativnosti u učenju, **stvaranju** i istraživanju. Time se u otvorenoj i produktivnoj suradnji s okruženjem razvijaju društvo, gospodarstvo, **umjetnost** i kultura temeljena na znanju, kreativnosti, inovativnosti, održivom razvoju i demokratskim načelima.

VIZIJA

Postojeću vodeću ulogu obrazovnih institucija u području umjetničkog stvaranja sastavnice Sveučilišta u Zagrebu žele do godine 2020. unaprijediti te dodatno razviti u skladu s inicijativama i programima kulturnih i kreativnih politika u EU. Cilj nije samo potvrditi središnje mjesto ovih institucija u razvoju hrvatske umjetnosti i duhovnog stvaralaštva, kulture i društva općenito nego ih nužno prepoznati kao točke izvrsnosti na regionalnom i širem međunarodnom planu.

UVOD

Umjetničko stvaralaštvo, edukacija i umjetničko istraživanje osnovni su duhovni razvojni elementi Sveučilišta. Uvjet je ne samo kulturne i umjetničke nego i znanstvene i tehnološke edukacije.

Umjetnost danas postaje sve utjecajnije stvaralačka disciplina u svim kategorijama ljudskih djelatnosti.

Povezivanje među studijskim programima ne samo umjetničkih područja nego i povezivanje s ostalim znanstvenim programima Sveučilišta osnova je strategije i umjetnosti i znanosti.

Edukacija u umjetnosti, umjetničko stvaralaštvo i istraživanje jesu značajan dio nastavnog i istraživačkog rada na Sveučilištu u Zagrebu od početka dvadesetog stoljeća. Aktualno stanje društvene, ekološke i ekonomske krize u hrvatskom društvu, u regiji i globalno, reflektira se i na razine nastave na Sveučilištu u Zagrebu, pa tako i u domeni umjetnosti i umjetničkih istraživanja. Uz to, ove je godine Hrvatska postala članica EU-a pa je i formalno-pravni okvir visokog obrazovanja promijenjen. U odnosu na tradiciju umjetničke komponente kao trajno ugrađene u profil Sveučilišta u Zagrebu, a u smislu sagledavanja razvojnih potencijala, formulira se ova strategija. Ona je jedan segment opće strategije razvoja i kompatibilna je strategiji razvoja u znanosti te u drugim komponentama rada i osiguranja kvalitete na Sveučilištu u Zagrebu.

Terminologija

U kontekstu umjetnosti kao sveučilišne domene ističemo terminološku specifičnost uobičajenih pojmova sveučilišne edukacije, istraživanja i kreativnosti.

Edukacija u umjetnosti kao sintagma hoće nadići tradicionalno poimanje umjetničkog odgoja ili edukacije, a u svrhu sagledavanja potencijala interdisciplinarnog razvoja umjetničke prakse kao i povezivanja umjetnosti i znanosti te, naposljetku ali ne i najmanje važno, prepoznavanja i integracije kreativnosti u sve sfere životnih i proizvodnih procesa. Umjetnost ima spoznajni karakter, upravo zbog različitih mogućnosti interpretacije i kao takvu je vrijedi koristiti kao alat društvenog razvoja.

Umjetničko stvaralaštvo i istraživanje jesu kategorija koja pretežno funkcionira na razini svladavanja tehničko-tehnoloških zadataki izvedbe umjetničkog djela ili na razini posve individualno doživljenog i provedenog kreativnog procesa. U skladu s najboljim iskustvima na visokoobrazovnim institucijama u okruženju, umjetnička istraživanja na Sveučilištu u Zagrebu trebala bi se u dobroj mjeri definirati prema pojedinačnim ili kolektivnim projektima, a u svrhu adresiranja ključnih nacionalnih i EU agendi u razdoblju 2014. – 2020. i s projekcijom na 2025.

Umjetničko područje

Umjetnički studiji na Sveučilištu u Zagrebu izvode se na sljedećim sastavnicama: Akademija dramske umjetnosti, Akademija likovnih umjetnosti, Muzička akademija, Arhitektonski fakultet, Studij dizajna na Arhitektonskom fakultetu, Agronomski fakultet (Studij krajobrazne arhitekture) i Tekstilno-tehnološki fakultet (Studij modnog dizajna). Nadalje, umjetničke prakse provode se u prostorima Studentskog centra u organizaciji SC kulture. Neki od ovih studija i djelatnosti imaju već stoljetnu prisutnost. Spomenute institucije su pak najstarije i najutjecajnije u svojoj domeni u Hrvatskoj.

STANJE

Stanje u edukaciji u umjetnosti, umjetničkom stvaralaštvu i istraživanjima na Sveučilištu u Zagrebu trenutačno je karakterizirano izraženom podijeljenošću institucionalnog tipa. Svaka visokoškolska institucija u sklopu Sveučilišta provodi svoj kurikulum studijskih programa i u sklopu njih silabuse pojedinih predmeta, s općim i posebnim ishodima učenja. Nužno je sagledavanje šire slike u kontekstu ideje o kreativnosti, odnosno potrebno je razvijati postojeću suradnju između pojedinih sastavnica na složenijim projektima edukacije, stvaralaštva i istraživanja. Ilustracija ovih tendencija sveučilišni su studiji *Suvremenog plesa* i *Baletne pedagogije* pokrenuti ove akademske godine.

Primjeri iz okruženja, u rasponu od Aalto School of Art, Design and Architecture do Media Lab na MIT-u, upućuju na izraženu potrebu za integracijom ne samo pojedinih izoliranih umjetničkih disciplina nego i umjetnosti i znanosti u svrhu stvaranja novih spoznaja i vrijednosti. Jasno je da i tradicionalne adrese umjetničke edukacije kao i inovativne platforme umjetničko-znanstvene integracije teže povezivanju i razvoju novih spoznaja i vrijednosti. Razvojni proces i edukacije u umjetnosti i umjetničkog stvaralaštva i istraživanja trebao bi obuhvatiti ključne probleme u hrvatskom društvu, ali i agendu Europe 2020.

Pobliže, takav bi proces trebao adresirati sljedeće teme i pitanja:

- nedostatak socijalnih dijaloga u društvu, među ključnim sudionicima u javnosti i društvu općenito
- niska razina inovativnosti u društvu
- usko poimanje i prakticiranje kreativnosti u društvu
- niska razina inkluzivnosti i tolerancije u društvu
- nerazvijena kulturna industrija
- problem s niskom produktivnosti pojedinca i društva
- pitanja održivog razvitka
- ugroženost ekološkog sustava
- vrednovanje i očuvanje prostora kao bitnog resursa.

Edukacija u umjetnosti mora se baviti navedenim temama kako bi stvorila kompetentne protagoniste umjetnosti te educiranu i osviještenu publiku. To, dakako, podrazumijeva individualnu razinu nadarenosti i izvedbe, ali bi strateški trebalo poticati kolaborativnu praksu, *hands on* iskustvo i *project based* učenje u umjetnosti. Na taj bi se način edukacija u umjetnosti i umjetnička istraživanja vitalno uključila u razvojne društvene procese.

Osobni razvoj u kreativnosti motrit će se i kao temelj socijalnog razvoja. To je strateška razvojna filozofija edukacije u umjetnosti, stvaralaštva i umjetničkih istraživanja. Pritom će se svaki projekt sagledavati u njegovu značenju u stvarnom okruženju, bez obzira na veličinu.

Institucionalni pregled stanja u umjetničkom području

Većina studija usklađena je s bolonjskom reformom i izvode se kroz trogodišnje preddiplomske i dvogodišnje diplomske programe. Neki se umjetnički programi već izvode kroz modalitet interdisciplinarnosti kao npr. Studij krajobrazne arhitekture (zajednički studij šest sastavnica Sveučilišta u Zagrebu: Agronomski, Arhitektonski, Filozofski, Geodetski, Prirodoslovno-matematički i Šumarski fakultet, uz sudjelovanje Biotehničkog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani) i Studij dizajna, no postoji tendencija unapređenja.

Potreba za novim područjem u umjetničkom djelovanju izražena je 2010. na Akademiji dramske umjetnosti te su u ak. god. 2013./14. pokrenuti studij *Suvremenog plesa* i *Baletne pedagogije* s 22 polaznika. Zanimanje za studije u umjetničkoj studijskoj grupaciji stalno je veliko (do 12 kandidata na

svako upisno mjesto), što upozorava na trenutačna prostorna i kadrovska ograničenja. Svake godine na sastavnicama ove grupacije diplomira oko 900 studenata, od čega na Akademiji dramske umjetnosti njih 150, Akademiji likovnih umjetnosti 140, Muzičkoj akademiji 200, Arhitektonskom fakultetu 350, Tekstilno-tehnološkom fakultetu 261, Studiju krajobrazne arhitekture na Agronomskom fakultetu 25. Kroz razmjenu je u protekloj akademskoj godini na sveučilišne sastavnice ove grupacije došlo pet studenata, a na strana sveučilišta i umjetničke akademije otišlo deset puta više. Sve je veći broj suradnji s drugim sveučilištima na različitim programima. Na tržištu rada i dalje postoji velika potreba za strukama iz umjetničkog područja. Važno je upozoriti da je sadašnji sustav financiranja nedostatan i neučinkovit za provedbu određenog dijela studijskih programa (vanjska suradnja i dr.).

Umjetnički doktorski studij izvodi se samo na Akademiji likovnih umjetnosti, a na Arhitektonskom i Agronomskom fakultetu izvode se znanstveni doktorski studiji. Za sada nije sustavno riješeno financiranje umjetničkog istraživanja ni unutar Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, ni unutar Ministarstva kulture, već su projekti, gdje postoje, u pravilu financirani iz stranih fondova. Na Arhitektonskom, Agronomskom i Tekstilno-tehnološkom fakultetu financirana su samo znanstvena istraživanja. Godine 2007. Sveučilište u Zagrebu pokrenulo je inicijativu da se u novom kampusu Borongaju prostor bivšeg vojnog skladišta adaptira za potrebe pokretanja kreativnog inkubatora kao multidisciplinarnog i interdisciplinarnog istraživačkog i razvojnog centra za umjetničke discipline. U tom je kontekstu na Sveučilištu osnovan i Centar za umjetničko istraživanje.

Brojne su umjetničke prakse i aktivnosti (Dani hrvatskog filma, Dani krajobrazne arhitekture, izložbe, koncerti, zajedničke produkcije, plesne skupine, festivali, ljetne škole,...) koje organiziraju i na kojima sudjeluju sastavnice iz ovog područja. U sklopu Studentskog centra u Zagrebu, Odjel kulture i program "Kultura promjene" kontinuirano promoviraju nove pristupe u umjetničkom djelovanju.

Kod sastavnica iz umjetničke grupacije, pogotovo kod akademija, prisutan je nedostatak prostora za normalno provođenje nastave. Najizraženiji je nedostatak prostora na Muzičkoj akademiji i Akademiji dramskih umjetnosti. Godine 2005. započele su pripreme za gradnju nove zgrade Muzičke akademije koja bi trebala biti dovršena i useljena u jesen 2014. U posljednjih nekoliko godina pripremana je tehnička dokumentacija za adaptaciju prostora i gradnju zgrada za Akademiju dramske umjetnosti i Akademiju likovnih umjetnosti. Planom prostornog razvoja Sveučilišta u Zagrebu planirana je nova zgrada Tekstilno-tehnološkog fakulteta unutar kampusa Borongaja. Neodgovarajuće prostorne uvjete imaju i Studij dizajna te Studij krajobrazne arhitekture, stoga je nužno sustavno riješiti ove probleme. Nužna je obnova prostora Studentskog centra Sveučilišta u Zagrebu u Savskoj cesti 25, koji su zbog dugogodišnjeg izostanka financijskih ulaganja u zgrade u iznimno lošem stanju. Obnova središnjeg objekta u tom prostoru, Francuskog paviljona, koja će biti dovršena 2014. godine, najava je potrebe obnove cijelog kompleksa, uz uvođenje novih sadržaja i djelatnosti.

PROJEKCIJA DO 2020. ODNOSNO 2025.

Postojeću vodeću ulogu obrazovnih institucija u području umjetničkog stvaranja sastavnice Sveučilišta u Zagrebu žele do 2020. unaprijediti te dodatno razviti u skladu s inicijativama i programima kulturnih i kreativnih politika u EU. Cilj nije samo potvrditi svoje središnje mjesto u razvoju hrvatske umjetnosti i duhovnog stvaralaštva, kulture i društva općenito nego ih nužno prepoznati kao točke izvrsnosti na regionalnom i širem međunarodnom planu.

Metodologija

U vremenu u kojem su informacije lako i posvuda dostupne, nastavnici imaju dodatnu odgovornost prilagodbe i usmjeravanja te dopunjavanja vještina. Studenti pak imaju veću potrebu aktivno sudjelovati u procesu učenja tijekom kojeg rade i na svom samousavršavanju. Takva dijalektika jest temelj metodologije edukacije u umjetnosti i umjetničkog istraživanja na Sveučilištu u Zagrebu.

Važno je istaknuti posebnost edukacije u umjetnosti koja se odvija pretežno kroz individualnu nastavu ili nastavu u manjim grupama, što je bitno razlikuje od većine ostalih, a što bi trebalo voditi i specifičnom prepoznavanju (senzibilitetu) takve nastave.

Kolaborativna praksa, *hands on* iskustvo i *project based* učenje ključne su točke metodike edukacije u umjetnosti, umjetničkog stvaranja i umjetničkih istraživanja. Poticati suradnju i suradničke projekte među pojedinim sastavnicama trebalo bi već i na razini programa, kroz stvaranje zajedničkih studijskih sadržaja i izvan kurikularnih projekata. Unutar svake sastavnice valja poticati suradnju pojedinih odjela ili studijskih usmjerenja, a u svrhu stvaranja složenijih projekata, osobito na diplomskim i poslijediplomskim studijima.

Hands on (realno sučelje) iskustvo trebalo bi dopuniti dosad dominantnu praksu usvajanja teorijskih činjeničnih spoznaja i usavršavanja vještina u umjetničkoj izvedbi. Edukacija u umjetnosti, umjetničko istraživanje i stvaranje trebali bi se referirati na studije slučaja i situacija iz stvarnog života, a vezano uz konačni ishod koji bi valjalo uspostaviti, voditi i vrednovati kao projekt.

Project based learning (učenje kroz projekt) omogućuje studentima i nastavnicima u procesu edukacije u umjetnosti da provode obje prethodno naznačene metode i da kroz iskustvo pokretanja i razvoja projekta usvoje osnovne tehnike kreativnog razvoja i prepoznavanja mogućnosti promjene kreativnosti u širokom spektru osobno i društveno relevantnih područja.

Didaktika

Načini podučavanja trebaju prestati biti isključivo tradicionalno usmjereni. U istraživačkom pristupu student više nije objekt nego subjekt edukacije i istraživanja. Kroz kolaborativnu praksu, s nastavnikom i kolegama svaki student radi na projektu u stvarnom sučelju te se, radeći na projektu, usavršava u znanju i vještinama.

Zbroj osposobljenih kreativnih ljudi stvara društvo koje je kreativno i ima visoku razinu inovacijskog kapaciteta. U tom smislu strategija razvoja edukacije u umjetnosti i umjetničkog istraživanja jest i jedna vrsta osobne ekologije na putu prema socijalnoj ekologiji, razvijenom kompetentnom i kompetitivnom a humanistički osposobljenom društvu.

Kurikulum(i)

Postojeći kurikulumi edukacije u umjetnosti, stvaralaštva i umjetničkih istraživanja razvit će se na novim metodološkim i didaktičkim osnovama na način na koji će preddiplomski studij biti temeljni, diplomski studij istraživački, a doktorski studij u sklopu buduće jedinstvene doktorske škole projektno zasnovan i interdisciplinaran.

Doktorski studij u umjetnosti mogao bi se provoditi kroz platformu Kreativnog inkubatora, unutar kojeg bi se prožimanjem umjetničkih kreativnih metoda i *start up* metodologija nastojalo stvarati i testirati projekte s realnim dosegom, bilo da je riječ o kulturnim proizvodima u užem smislu, i interdisciplinarno. Svako umjetničko područje sudjelovat će u stvaranju takvih projekata, od najjednostavnijih do najsloženijih. Doktorat u umjetnosti neće biti samo formalni čin nego gesta stvaranja realnih vrijednosti za koje će se moći steći i titula doktora umjetnosti.

Smjerovi razvoja

Strateški plan trebalo bi shvatiti i provoditi na dvije razine: internoj i eksternoj.

Na internoj razini valjalo bi unaprijediti taktički plan povezivanja djelovanja umjetničkih sastavnica na Sveučilištu u Zagrebu kroz pojedine multidisciplinarne projekte, koji bi dopunjavali temeljnu nastavu na samim sastavnicama. Time bi se dinamizirala nastava na svakoj sastavnici te tako stvarali novi kulturni proizvodi.

Također, potrebno je zasnovati nove izborne module sa zajedničkim izvođenjem (nastavnici i studenti).

Na eksternoj razini valjalo bi razraditi taktički plan izvedbe međunarodne suradnje, koji bi povezao djelovanja umjetničkih sastavnica na Sveučilištu u Zagrebu sa srodnim institucijama u EU i šire kroz "Twining" programe, *joint development* programe i *joint degree* programe, čime bi se u regionalnom smislu mogle stvarati nove vrijednosti, a kroz edukaciju novi kulturni proizvodi. Nadalje, ti bi kulturni proizvodi mogli konkurirati za sredstva EU.

Za ostvarenje takvog razvojnog plana potrebno je osigurati nastavne prostore, unaprijediti postojeće programe te dio njih ponuditi na engleskom jeziku, riješiti probleme s vanjskom suradnjom odnosno adekvatnog i stabilnog financiranja nastave, pojačati studentsku mobilnost (ostvariti učešće 10 % stranih studenata) i otvoriti prostor za sudjelovanje stranih nastavnika. Broj domaćih studenata trebalo bi zadržati u postojećim okvirima uz povećanje prisutnosti stranih studenata. Novoosnovani studij Suvremenog plesa i Baletne pedagogije treba razviti u cijelosti (3+2) i promicati šire regionalno. Potrebno je regulirati zakonske okvire za bolju i jasniju artikulaciju umjetničkog područja u visokom školstvu u Republici Hrvatskoj. Postojeće inicijative za zajedničke studentske produkcije akademija i fakulteta nužno je poticati i promicati. Potrebno je razviti programe cjeloživotnog učenja (*LLL*) koji uključuju i specijalističke studije. Treba sudjelovati u učvršćivanju mreže stranih sveučilišta iz regije te eventualno razviti zajedničke programe sa stranim sveučilištima, za što su ljetne škole dobar početak.

Što se umjetničkog istraživanja tiče, treba ustrajati da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Ministarstvo kulture ne samo prepoznaju istraživačku i stvaralačku aktivnost na umjetničkim sastavnicama nego i osiguraju financiranje za umjetničke istraživačke projekte. Treba pokrenuti doktorsku školu iz područja umjetničkog istraživanja koja će privući i strane studente. Treba intenzivirati suradnju na poslijediplomskoj razini sa srodnim institucijama u svijetu. Treba uskladiti planove sastavnica s ciljevima EU-ovih programa. Cilj je programa ojačati kompetitivnost kulturnog i kreativnog sektora s namjerom promicanja promišljenog, održivog i inkluzivnog rasta (Europe 2020). To uključuje između ostaloga povećanje kapaciteta kako bi se pomoglo umjetnicima steći međunarodne karijere, poticanje umreživanja, potpora transnacionalnoj cirkulaciji umjetničkih djela (izložbe, prijevodi, stvaranje publike) te pojačati proces digitalizacije umjetničke građe.

Kako bismo se što učinkovitije uključili u spomenuti program, treba intenzivirati mogućnost prezentacije u prostorima Studentskog centra te rad Centra za umjetnička istraživanja, kao i osigurati prostor za interdisciplinarna istraživanja na Borongaju. Organizaciju i program „Kultura promjene“ treba uključiti u aktivnosti Centra za umjetnička istraživanja kako bi postala dio sveučilišnih aktivnosti u domeni studentske kulture i umjetnosti.

Aktivnosti

1. Formirati mehanizam za prijavljivanje za EU-ove projekte u sklopu svake umjetničke sastavnice; osigurati adekvatnu edukaciju za pristupnike; osigurati potporu/servis za izradu natječajne dokumentacije.
2. Uspostaviti novu poziciju na Rektoratu - prorektor za kreativni razvoj, s pripadajućim uredom i nadležnostima razvoja prema EU-ovim projektima, multidisciplinarnosti, povezivanja programa, povezivanja znanosti i umjetnosti, dijaloga s javnostima.
3. Pokrenuti zajednički doktorski studij.
4. Razraditi teorijsku i projektnu platformu za Kreativni inkubator kroz koji će se povezivati pojedine umjetničke prakse kao i temeljiti te razvijati projekti povezivanja umjetnosti i znanosti.
5. Formirati javnu platformu dijaloga kreativnog sektora i drugih sektora društva - javni "dijalektički izlog" Kreativnog inkubatora. Na toj platformi razviti odnose s ključnim partnerima: Gradom Zagrebom, sektorom kulture, organizacijama civilnog društva, Hrvatskim klasterom za kreativne i kulturne industrije.
6. Osnovati Sveučilišni centar za kulturu i umjetnost u prostoru Studentskog centra u Savskoj cesti 25.
7. Razviti Sveučilišnu televiziju.
8. Razviti i promovirati zajedničke produkcije, izdavačku djelatnost.
9. Pojačati međunarodnu razmjenu.
10. Formirati funkcionalnu virtualnu platformu www.unizg.hr/arts kao središnje mjesto komunikacije i informiranja o edukaciji u umjetnosti i umjetničkim istraživanjima na Sveučilištu u Zagrebu.
11. Uspostaviti kompletnu vertikalnu studiju Suvremeni ples i Baletna pedagogija.
12. Dovršiti tranziciju sadašnjeg Studija dizajna u samostalni organizacijski i formalno-pravni oblik.
13. Formulirati i na svim razinama odlučivanja definirati umjetničku komponentu arhitekture i krajobrazne arhitekture kao umjetničke djelatnosti.
14. Riješiti nedostatak prostora za sljedeće sastavnice Sveučilišta u Zagrebu: Akademija likovnih umjetnosti, Akademija dramske umjetnosti, Muzička akademija, Arhitektonski fakultet - Studij dizajna, Agronomski fakultet - Studij Krajobrazne arhitekture, te za ostale ustrojbene jedinice: Studentski centar i Konfucijev institut Sveučilišta u Zagrebu.